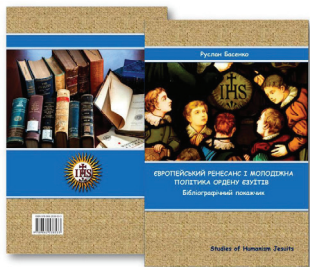

ПРО КНИГИ

<http://doi.org/10.5281/zenodo.1133238>
orcid.org/0000-0001-7634-1168

Кравченко П.А.

КНИГОВИДАВНИЧА СЕРІЯ «STUDIES OF HUMANISM JESUITS» У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ МЕЙНСТРИМІ ГУМАНІЗАЦІЇ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА РЕЦЕПЦІЯ

Рецензія на: Басенко Р. Європейський Ренесанс і молодіжна політика ордену єзуїтів : бібліографічний покажчик / Руслан Басенко. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2017. – 220 с. – (Серія «Studies of Humanism Jesuits»). – ISBN 978-966-2538-53-3.

Ціннісно-культурний суверенітет особистості, творчо-діяльнісне ставлення до світу, заклик до розкриття сутнісних сил і можливостей людини, її всебічного і гармонійного розвитку, оптимістичне моделювання індивідуальних життєвих маршрутів – все це становить сутнісний зміст принципово-смыслового континууму європейського гуманізму, як філософії людиновимірності дійсності, світогляду людинолюбства та етики справедливості, рівності, партнерства та соціокультурної рівноваги. Ідейно-філософські витоки гуманізму належали добі Античності, а їхній розвиток був невід’ємним складником середньовічної (християнський універсалістський гуманізм), ранньомодерної (ренесансний гуманізм), модерної (раціональний і просвітницький гуманізм) і новітньої (феноменологічні та екзистенційні форми гуманізму, цілісний та інтегральний гуманізм католицької церкви) історії людства.

З огляду на сучасну, ймовірно перехідну, добу історії, винятковий суспільно-світоглядний та інформаційно-аналітичний інтерес становить розкриття основних тенденцій розвитку гуманістичної ідеології у перехідні епохи європейської історії, як-от доба XVI століття. У цей час відбулася глибока ідейно-змістова трансформація гуманістичної парадигми, виявився континуїтет середньовічного та ранньомодерного гуманізму, збагатився зміст гуманістичної ідеології дуалізмом християнського та ренесансного світоглядів. Особливо важливим напрямом розвитку гуманізму у ранній Новий час була перша спроба його практичного втілення у духовно-педагогічній системі католицького ордену єзуїтів (Товариства Ісуса), діяльність якого у молодіжному середовищі, і це присутньо, обумовила зміну статусу гуманістичної ідеології: із «паперової» та

зконструйованої у середовищі інтелектуалів [2; 8] вона поступово знайшла місце для реального втілення. Історичний досвід таких тенденцій соціокультурних змін становить винятковий інтерес й у наш час, коли перед гуманізмом стоять нові виклики трансформації у масштаби планетарно-особистісного, цілісного, повного і солідарного, гуманізму, що заснований на цінностях глобальності й толерантності, засудженні споживацького та гедоністичного стилів існування.

Тому, звернення Руслана Басенка до теми історико-педагогічного аналізу розвитку ренесансних і християнсько-гуманістичних ідей освіти і виховання у духовно-педагогічних стратегіях ранньомодерної молодіжної політики єзуїтів є виправданим науково-інформаційним потенціалом її відтворення. Більше того, актуальність видання бібліографічного покажчика «Європейський Ренесанс і молодіжна політика ордену єзуїтів», очевидно, вмотивована й пошуком оптимального гуманістичного методу для побудови глобальних та індивідуальних маршрутів духовного та соціокультурного розвитку.

Окрім того, комплексність, синергізм (міждисциплінарність) і системність теми бібліографічного видання, його локація на перехресті молодіжної, освітньої, культурної, наукової й інформаційної сфер життя суспільства, визначає актуальність рецензованого бібліографічного дослідження у контексті одразу кількох модусів. Це, зокрема: контекст утілення історико-педагогічного підходу у побудові сучасних траєкторій реалізації завдань концепції «Нової української школи» [5]; модус реінтерпретації ролі духовності, релігії та церкви у житті суспільства [6]; модус удосконалення сучасного методу національної молодіжної політики України [1; 7]; контекст відтворення історико-культурних основ європейського шляху України [3]; модус перегляду усталених стереотипів і т.зв. «чорного міфу» щодо оцінки суспільно-культурної діяльності єзуїтів [4].

Рецензований покажчик відкриває книговидавничу серію «Studies of Humanism Jesuits». Розміщення у ньому переліку тематичних наукових праць інспіровано ідеєю відтворення історико-педагогічної панорами розвитку ренесансно-гуманістичних ідей освіти і виховання у європейській молодіжній політиці ордену єзуїтів другої половини XVI – XVII століть, можливість розкриття магістральних історико-педагогічних сюжетів і представлення посутніх характеристик.

Цілісність покажчика визначається його системністю і тематичною контекстуальністю. У ньому наведено широкий перелік праць, що уможливають представлення сутнісних історико-педагогічних аспектів (ідейно-сміслового, структурного, процесуального, функціонального, організаційно-педагогічного, методико-технологічного, матеріально-економічного та інших) інтеграції ренесансно-гуманістичних ідей освіти і виховання у ранньомодерну молодіжну політику ордену єзуїтів.

Досить вдалою, логічною і зрозумілою є архітектоніка рецензованого покажчика. Він структурно містить передмову, вступну статтю автора-укла-

дача, шість розділів, у яких представлено розмаїту мозаїку бібліографічних свідчень першоджерел і наукових досліджень, іменний покажчик, післямову та додатки. Основна частина видання згрупована у шість розділів, виділення яких здійснено за змістовим критерієм (першоджерела, зарубіжна та українська тематична історіографія, бібліографія теоретико-методологічних підстав історико-педагогічного дослідження). Поява ж підрозділів стала результатом формально-типологічного підходу до групування бібліографічних записів (монографії, статті, навчальні видання, дисертації, енциклопедії тощо). Загалом представлено 1235 бібліографічних описів.

Видання є інтердисциплінарною з історико-педагогічними акцентами бібліографічною синтезою. Мультидисциплінарний культурно-освітній характер видання дав змогу представити бібліографічні описи першоджерел та історико-педагогічних, історичних, історіографічних, культурологічних, релігійознавчих, філософсько-теологічних, аксіологічних і психологічних праць, що репрезентують теорію, наукову та конфесійну рефлексію широких за діапазоном тематичних зацікавлень аспектів теми «Європейський Ренесанс і молодіжна політика ордену єзуїтів».

Бібліографічний покажчик відкриває передмова «Серія «Studies of Humanism Jesuits»: бібліографічна стратегія історико-педагогічного пізнання». Її автори – Микола Степаненко, ректор Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, доктор філологічних наук, професор, дійсний член АН Вищої освіти України, заслужений діяч науки і техніки України та Борис Год, завідувач кафедри всесвітньої історії та методики викладання історії Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, доктор педагогічних, кандидат історичних наук, професор, дійсний член АН Вищої освіти України, заслужений працівник освіти України. У передмові підкреслено думку про те, що видання покажчика створює інформаційно-аналітичні умови для реінтерпретації соціокультурної та духовно-педагогічної діяльності ордену єзуїтів, яка в історіософській, передусім у православній російській та атеїстичній радянській традиції, несправедливо була позначена ідеологічними штампами, кліше та суспільними стереотипами (с. 13). «Поява покажчика, – зазначають автори передмови, – виявляє віру в перспективу історико-педагогічної реконструкції педагогічних ідей, подій і явищ минулого поза контекстом ідейної пропаганди, нетерпимості, категоричності й суспільних антагонізмів» (с. 14).

Суттєвий концептуально-філософський, теоретико-методологічний, історіографічний та джерелознавчий потенціал становить вступна стаття автора-укладача: «Ренесансно-гуманістичні ідеї освіти і виховання в генезі європейської молодіжної політики Товариства Ісуса: джерельний комплекс та методологія дослідження». У ній послідовно розкривається джерелознавче підґрунтя та герменевтичні способи проведення тематичного історико-педагогічного дослідження, виокремлюється десять корпусів першоджерел (інституційно-правові документи, філософсько-педагогічні трактати гуманістів європейського Відродження, матеріали діловодної до-

кументації єзуїтських інституцій, епістолярна спадщина, полемічні твори, біографічні та агіографічні джерела, теологічні трактати членів Товариства Ісуса, духовно-релігійні та гомілетичні твори, навчальна і навчально-методична література, зображально-образотворчі пам'ятки), розкривається наукова специфіка їхньої інтерпретації (с. 15-27).

У другій частині вступної статті автор-укладач з'ясовує епістемологічні засади і теоретико-методологічні стратегії дослідження ренесансно-гуманістичного контексту ранньомодерної молодіжної політики учителів-єзуїтів. Мова йде про обґрунтування інтеграції такого дослідження на засадах методології історико-педагогічної компаративістики, методологічній дифузії історико-педагогічного, антропологічного та соціокультурного підходів. Значної уваги приділено розкриттю шляхів методологічної диверсифікації об'єктно-предметної сфери історико-педагогічного дослідження засобами діалектичного, цивілізаційного, системно-структурного, аксіологічного, синергетичного, парадигмального, культурологічного, феноменологічного, гетеротетичного підходів, а конфесійна специфіка тематики дослідження обумовила пояснення принципів його реалізації: гностичності, науковості, об'єктивності, об'єктно-предметної визначеності, системності, конфесійної нейтральності, світоглядного плюралізму, міждисциплінарності, толерантності, контекстуальної інтерпретації, історіографічного полілогу, джерелознавчої автопсії, екуменізму та конкретності. Крім того, у вступній статті обґрунтовано використання системи емпіричних, загальнотеоретичних і спеціальних методів дослідження, представлено його теоретичну та нормативно-правову основу й епістемологічні виміри (с. 27-38).

Перший розділ бібліографічного покажчика – «Джерельний корпус». У ньому наведено описи першоджерел історико-педагогічного дослідження ренесансно-гуманістичних ідей освіти і виховання в генезі ранньомодерної молодіжної політики Товариства Ісуса. Зокрема, виокремлено археографічні збірники, наведено описи вибраних першоджерел, атрибуція, інтерпретація та актуалізація яких в тематичному історико-педагогічному дослідженні має суттєве пізнавально-методологічне, фактологічне та смислове значення. Уміщені в розділі першоджерела дають змогу розкрити як ідейно-теоретичні та ціннісно-сміслові, так і структурно-функціональні, інституційно-процесуальні, організаційно-педагогічні та методико-технологічні аспекти заснування і реалізації молодіжної політики єзуїтів у ранній Новий час (с. 39-56).

Другий розділ має назву «Модуль зарубіжної історіографії». Він присвячений систематизації бібліографічних описів зарубіжних наукових праць, що дають змогу розкрити історико-педагогічний зміст інтеграції ренесансно-педагогічної спадщини в ранньомодерну молодіжну політику Товариства Ісуса. Представлено тематичні описи історико-педагогічних, історичних, культурологічних, релігієзнавчих та інших студій з історії розвитку гуманістичних ідей у постридентській парадигмі релігійного виховання. Виділено монографії, наукові статті і студії, збірники наукових

праць, дисертації та автореферати дисертацій, матеріали наукових конференцій, інформаційні ресурси (с. 57-104).

Третій розділ – «Модуль української історіографії». У ньому запропоновано бібліографічний покажчик наукових праць і студій української національної історіографії, де висвітлено різні аспекти суспільно-педагогічної діяльності єзуїтів у ранній Новий час, розкрито місце ренесансно-гуманістичної педагогічної спадщини у формуванні педагогічного інструментарію новоєвропейської духовно-педагогічної парадигми. Бібліографічні описи, також, представлено в розрізі монографій, наукових статей, збірників наукових праць, матеріалів конференцій. Значне місце відведено бібліографуванню дисертацій та авторефератів дисертацій, наукова проблематика яких дає змогу сформувати методологічний інструментарій та окреслити тематичне поле дослідження ренесансно-гуманістичних ідей у генезі ранньомодерної молодіжної політики єзуїтів (с. 105-142).

У четвертому розділі «Інформаційні ресурси та web-сайти» запропоновано авторську систематизацію збірників наукових праць, альманахів, часописів, а також наведено перелік інтернет-ресурсів, що становлять суттєвий науково-теоретичний та аналітико-інформаційний потенціал для висвітлення окремих аспектів історико-педагогічного дослідження ренесансно-гуманістичного контексту молодіжної політики Товариства Ісуса. Автором звернено увагу на зарубіжні офіційні інтернет-представництва ордену єзуїтів, інтернет проекти, де розміщено цифрові версії офіційних орденських документів, представлено студії наукової та конфесійної езуїстики тощо (с. 141-148).

Важливо підкреслити, що науково доцільно та гносеологічно правильно підібрана та коректно вибудована методологія наукового пізнання є суттєвою умовою історико-педагогічного дослідження. Відтак, істотне філософсько-методологічне значення становить п'ятий розділ – «Бібліографія теоретико-методологічних підстав історико-педагогічного дослідження». Документи, наукові праці та студії, описи яких уміщено в розділі, дають змогу розкрити та обґрунтувати теоретичні засади, вибрати методологічні підходи, визначити принципи і підібрати методи історико-педагогічного дослідження. У розділі наведено національні державні документи, що регулюють діяльність у сфері освіти і молодіжної політики України, а також наукові праці, де витлумачено актуальні питання побудови історико-педагогічного дослідження (с. 149-156).

Поява бібліографічного покажчика – це завжди підведення підсумків дослідницької роботи за визначений проміжок часу. Не стало винятком й рецензоване інформаційно-довідкове видання, підготовка якого є результатом дослідної роботи автора-укладача у стінах Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Тому приємно відкривати сторінки п'ятого розділу покажчика, у якому, досить амбітно, хоча й небезпідставно, наведено перелік опублікованих наукових праць і тематику виголошених на наукових зібраннях доповідей автора-

укладача, що присвячені історико-педагогічному відтворенню розвитку гуманістичних ідей європейського Відродження у духовно-педагогічних стратегіях молодіжної політики ордену єзуїтів (с. 157-171). Титули представлених публікацій свідчать, що в їхньому змісті розкриваються теоретико-методологічні підстави дослідження, порушуються науково-дослідницькі проблеми ціннісно-сміслових, етико-моральних і духовно-педагогічних вимірів молодіжної політики єзуїтів, а історико-педагогічна реконструкція ведеться у контексті антропологічних, системних і порівняльних перспектив. Усього в розділі вміщено 41 бібліографічний опис публікацій та 43 теми наукових доповідей і повідомлень.

Автор-укладач у «Післямові» підводить ризику й зазначає, що накопичення, всебічне вивчення, аналіз та інтерпретація представлених у покажчику першоджерел, наукової літератури та інформаційних ресурсів дає можливість відтворити історико-педагогічну панораму розвитку ренесансно-гуманістичних ідей освіти і виховання у європейській молодіжній політиці ордену єзуїтів другої половини XVI – XVII століть (с. 195-196).

Високий науково-дослідний рівень покажчика засвідчений не лише глибиною аналізу й осмислення автором-укладачем предмету бібліографічного дослідження, але й скрупульозністю, уважністю та ретельністю в оформленні бібліографічних описів відповідно до чинних національних книговидавничих стандартів. Видання має гарну поліграфію й справляє враження належно та добротго виконаної праці.

Завдяки широкому історико-педагогічному та духовно-світоглядному контекстові, а також змістовій інтердисциплінарності, видання адресоване історикам педагогіки, культурологам, філософам, релігієзнавцям, здобувачам наукового ступеня у соціо-гуманітарній галузі, бібліотечним працівникам, менеджерам духовно-релігійної сфери, студентам, учителям, усім, кого цікавлять духовно-культурні та педагогічні тенденції інтеграції християнських і світських ідеологій, інституціалізації освіти і виховання, інструменталізації гуманістичної парадигми у західноєвропейському форматі на межі Середньовіччя та ранньомодерної доби.

І якщо в сучасному світі індикатором інтелектуального потенціалу та престижу вищого навчального закладу, передусім, є публікації його аспірантів, молодих учених і професорсько-викладацького складу, то рецензований бібліографічний покажчик і започаткована ним книговидавнича серія «Studies of Humanism Jesuits» є кращим іміджевим здобутком та промоцією, яскравим свідченням високого рівня розвитку науково-дослідних студій на історичному факультеті Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, 100-літтю з дня заснування якого його присвячено.

Література

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році» [Текст]. – К. : НІСД, 2017. – 928 с.

2. *Зиннурова Л. И.* Гуманизм : происхождение, сущность, роль в обществе [Текст] / Л. И. Зиннурова // Вісник СевДТУ. Філософія : зб. наук. пр. – Севастополь : СевДТУ, 2009. – Вип. 94. – С. 90–97.

3. *Кметь В.* «Ratio Studiorum» в історії європейської та української освіти [Текст] / В. Кметь, О. Дух // Ratio Studiorum : Уклад студій Товариства Ісусового. Система єзуїтської освіти / пер. з лат. Р. Паранько ; пер. з англ. А. Маслох. – Львів : Свічадо, 2008. – С. 7–31.

4. *Леруа М.* Миф о иезуитах : от Беранже до Мишле [Текст] / М. Леруа ; пер. с фр. В. А. Мильчиной. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 464 с.

5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] / МОН України. – К., 2016. – 36 с. – Ел. текст. дані. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konzepczija.html>. – 25. 12. 2017.

6. *Попович М. В.* Нарис історії культури України [Текст] / М. В. Попович. – К. : АртЕк, 1998. – 728 с.

7. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді. Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні [Текст] / [редкол. : І. О. Жданов (гол. ред.) та ін.]. – К., 2016. – 200 с.

8. *Федорова Т. Д.* Гуманизм как философское самообоснование человека [Рукопись] : дис. ... д-ра филос. наук : 09. 00. 01 / Т. Д. Федорова ; науч. консульт. С. Ф. Мартынович ; М-во образования и науки РФ, Саратов. гос. ун-т им. Н. Г. Чернышевского. – Саратов, 2002. – 357 л.

Надійшла до редакції 2.11.2017 р.